

25. 8. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nové postavení státu v pozůstalostním řízení

V rozsudku sp. zn. 24 Cdo 586/2023, ze dne 30. 5. 2023 Nejvyšší soud vymezil – na pozadí právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 – nové postavení státu v pozůstalostním řízení.

Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí dospěl k těmto klíčovým závěrům.

Za účinnosti zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále též obč. zák.), to je do 31. 12. 2013, se dospělo k závěru, že zůstavitelovi věřitelé nemají možnost se v případě odúmrti domáhat uspokojení svých pohledávek z jiného majetku státu (než toho, který stát nabyt po zůstaviteli), protože nedošlo ke splnutí zůstavitelova majetku s vlastním majetkem státu. Stát tehdy odpovídal při odúmrti sice jen do výše ceny nabytého dědictví, ale pouze věcmi z pozůstalosti (cum viribus hereditatis), a pokud věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví, stát mohl – bez ohledu na výši aktiv a pasiv – navrhnout likvidaci dědictví (srov. § 175t odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013).

S ohledem na současné pojetí státu jako zákonného dědice (viz též dále), s přihlédnutím k jeho povinnosti hradit dluhy ve stejném rozsahu jako dědic, kterému svědčí právní účinky výhrady soupisu pozůstalosti, je zřejmé, že naopak dochází ke splnutí majetku, který v řízení o pozůstalosti připadl státu jako odúmrtí s ostatním majetkem státu. **Stát je tak povinen hradit zůstavitelovy dluhy (a další pasiva pozůstalosti) až do výše ceny nabytého dědictví a odpovídá tak nejen nabytým majetkem z pozůstalosti, ale i jakýmkoli jiným postižitelným majetkem, tedy pro viribus hereditatis.**

Současně též odpovídá za své vlastní dluhy, jež vznikly po smrti zůstavitele a mají původ výlučně v prodlení státu jako dědice.

Stát, resp. příslušná organizační složka státu [v řízení o pozůstalosti půjde o Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, srov. § 1 odst. 2 písm. a) zákona č. [201/2002](#) Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových], **má možnost navrhnout likvidaci pozůstalosti, ovšem jen při splnění předpokladů vymezených v § 195 z. ř. s., tedy právě a jen v případě zjištěného předlužení dědictví.**

Nyní účinný občanský zákoník již neupravuje možnost státu navrhnout likvidaci pozůstalosti i v případě nepředluženého dědictví, neboť předlužení majetku zůstavitele je jedním z výslovných zákonných předpokladů, které pro nařízení likvidace dle § 195 z. ř. s. musí být splněny kumulativně.

Nový občanský zákoník, se podle důvodové zprávy liší od dosavadního pojetí (dle obč. zák. účinného do 31. 12. 2013) v tom, že opouští koncepci odúmrti (caducum) jako výrazu práva státní majetkové výsosti vyplývajícího ze státní svrchovanosti, tedy opatření veřejnoprávní povahy a ... návrh [se] přiklání k tendenci novějších kodexů, které státu i v tomto případě přiznávají postavení zákonného dědice. Systematicky je ustanovení o připadnutí dědictví státu zařazeno v dílu 4 nazvaném „Zákonná posloupnost“. Ve smyslu § 1634 odst. 1 o. z. je stát „fiktivním“ zákonným dědicem (formulace „hledí se“ je právní fikcí), což je dále zdůrazněno i postavením státu zejména ve vztahu k věřitelům. Stát se stává zákonným dědicem, jestliže nedědí jiní (zákonní) dědicové (srov. kupř. SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. 1 Pojetí odúmrti. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 149, marg. č. 174.).

Nastíněné změněné pojetí odúmrti, ještě dále umocňující postavení státu jako „běžného“ dědice, vylučuje proto úvahy o tom, že by se v takovém případě měl stát těšit příznivějším postavením, než-li dědicové ostatní, a to zcela bez ohledu na to, že nemůže v případě odúmrti dědictví odmítnout. To je bez dalšího zřejmé již z dikce § 1634 odst. 1, 2 o. z., podle níž vůči jiným osobám (věřitele nevyjímaje) má stát stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu.

Zákonodárce z uvedeného pravidla taxativně stanoví právě a jen dvě výjimky v § 1634 odst. 1, část věty za středníkem [v případě odúmrti jednak stát nemá právo odmítnout dědictví a jednak se nepřihlíží k odkazu podle § 1594 odst. 1, věta třetí o. z.]. **Nelze proto nad zákonodárcem stanovený jednoznačně uzavřený [enumerativní] výčet pomocí analogie dotvářet ve prospěch postavení státu výluky další.**

Na tom (dle Nejvyššího soudu) nic nemění, že stát (prostřednictvím moci zákonodárné) se rozhodl spolu s účinností nového občanského zákoníku nepřijmout dřívější osvědčenou zákonnou úpravu v podobě možnosti státu navrhnout likvidaci i nepředluženého dědictví (srov. § 175t o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, resp. § 472 obč. zák.); ostatně i posledně zmíněná okolnost nasvědčuje naopak tomu, že zákonodárce v pozůstalostním řízení nepřiznává státu žádné zvláštní či dokonce privilegované postavení.

Závěr

Uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu mělo v dané věci velmi praktické (a pro stát nepříznivé) dopady (jedná se přitom o období závěrů přijatých v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2409/2009, ze dne 28. 6. 2011 v poměrech předchozí úpravy, v tomto směru tedy nejde o nic nového), a to sice, že stát nabyl dědicové právo podle usnesení Okresního soudu v Domažlicích ze dne 19. 1. 2019, č. j. 10 D 580/2014-158, se zpětnou účinností k okamžiku smrti zůstavitele, tj. k 12. 9. 2014 (§ 1479 o. z.), kdy tak stát odpovídal mj. i za vlastní dluh v podobě příslušenství (úroku z prodlení) a jiným sjednaným sankcím přirostlým od 12. 9. 2014, tj. za období cca čtyři a čtvrt roku.

Otázkou v této souvislosti pak je, jak v praxi účinně čelit (a to nejen v případě státu) nárůstu příslušenství v mezidobí, neboť až do doby pravomocného potvrzení nabytí dědictví soudem, není zřejmé, kdo se ve finále stane dědicem primárního dluhu, a kdo tak bude odpovídat i za dluh sekundární.

Má nastíněná situace nějaké řešení, nebo je čas na změnu právní úpravy?

V případě známých dluhů by potenciální dědicové měli z předběžné opatrnosti požádat ještě před skončením řízení o pozůstalosti příslušný soud, aby jim povolil použít peníze na účtech k uhrazení jistiny dluhu tak, aby příslušenství dluhu již dále nenarůstalo, popř. zpeněžit majetek v pozůstalosti za účelem získání peněžních prostředků k úhradě jistiny takového dluhu.

Jde-li o neznámé dluhy (typicky dluhy nezahrnuté do pasiv pozůstalosti z toho důvodu, že o nich účastníci pozůstalostního řízení spolu s notářem nic neví), šlo by uvažovat o (analogické) aplikaci § 1968 o. z. ve spojení s § 1975 o. z., kdy po věřiteli lze v tomto případě (dle mého soudu) spravedlivě požadovat, aby poskytl (potenciálním) dědicům zůstavitele součinnost potřebnou ke splnění těchto dluhů v podobě oznámení a doložení existence svých pohledávek za zůstavitelem (tj. určitou investigativní činnost, což platí zrcadlově také pro samotné dědice zůstavitele) s tím, že v opačném případě by dědicové (dlužníci) nebyli za své prodlení (tedy za příslušenství dluhu narostlé po smrti zůstavitele) odpovědní.

Podle okolností konkrétního případu by pak mohlo být uplatnění příslušenství věřitelem v případě neznámého dluhu vůči dědicům zůstavitele (za situace, kdyby věřitel věděl o probíhajícím

pozůstalostním řízení, do kterého by však svou pohledávku „nepřihlásil“) posouzeno rovněž v intencích ust. § 8 o. z. jako zjevné zneužití práva, které nepožívá právní ochrany.

JUDr. Vladimír Janošek,
advokát

trvale spolupracující s ARROWS advokátní kancelář, s.r.o.

Plzeňská 3350/18
150 00 Praha 5 - Smíchov

Tel.: +420 731 773 563
e-mail: janosek@arws.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)